

Oivalluksia ja hämmennyksiä asumisneuvonnan monitoimijaisesta järjestämisestä Tampereella

Elina Pekkarinen, kehittämiskoordinaattori, Tampereen kaupunki
Elina Perkiö, kehittäjäsosiaalityöntekijä, Pirkanmaan hyvinvointialue

Hankkeen tausta pähkinäkuoressa

- Tampereella asumisneuvontaa on tarjottu ennen vuotta 2022 erityisesti osana aikuisten sosiaalipalveluja
- Kuitenkin sen jälkeen, kun ympäristöministeriö asetti työryhmän arvioimaan asumisneuvonnan lakisääteistämisvaihtoehtoja ja työryhmän loppuraportti valmistui, syntyi tarve alkaa varautua mahdollisuuteen, jossa asumisneuvonta asetetaan tavallisella lailla kunnan lakisääteiseksi tehtäväksi
- Osana tätä varautumistyötä syntyi käytännöllinen tarve juurruttaa asumisneuvontaa kaupungin perustehtäväkenttään. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisvastuun siirtyminen hyvinvointialueelle korosti tarvetta kunnan vastuulle jäävien palvelujen sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen välisen yhdyspintatyön kehittämiseen.

Hankkeen lähtökohdat

- Hankkeen juridisena lähtökohtana toimi perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössään vahvistama huomio, jonka mukaan perustuslain 19.4 §:ään kirjattu asuntoperusoikeuden edistämisvelvoite koskee ensisijassa kunnan asuntoviranomaista. Näin ollen **sosiaalihuoltolain mukaiset toimet ovat toissijaisia** verrattuna asuntoviranomaisen tarjoamaan tukeen nähden.
- Hankkeen lähtökohtana on ollut vahvistaa sosiaalihuoltoon nähden ensisijaisten palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta sekä mahdollistaa sosiaalipalvelujen resurssien kohdentaminen niihin tilanteisiin, joissa tarvitaan nimenomaan sosiaalihuollon työkaluja
- Sosiaalihuollon viimesijaisuuden palauttamisen kautta asunto ensin –periaatetta on toteutettu käytännöissä siten, että asumisneuvonta tukee asukkaan suhteellista toimijuutta, mutta samalla asumisneuvonnan kautta voidaan koota asukkaan ympärille hänen tarvitsemansa palveluverkosto ilman, että asumisessaan apua ja tukea tarvitseva henkilö joutuu itse etsimään tarvitsemiansa palveluita pistemäisesti, monelta eri toimijalta
- Hankkeen tarkoituksena oli suhdeperustaiseen työskentelyotteeseen nojaten lievittää ja ehkäistä asumisen vaarantumistilanteisiin liittyviä traumoja ja kärsimystä, mikä liittyy näiden tilanteiden luonteeseen perustuvanlaatuisen turvattomuuden rakentajina

Asuntotoimeen sijoittuvat asumisneuvontatehtävät ja työote

- Kahdesta suunnasta rakentuvat tehtävät:
 - **Asumispolun alku:** Asumisneuvonta on tukenut asuntohakemusten täyttämässä (erityisesti erityisryhmien osalta, joilla ei sosiaalista/taloudellista tukiverkkoa kuten nuoret ja maahanmuuttajat) ja liitteiden toimittamisessa, asuntotarjousten vastaanottamisessa, asumisen alkuvaiheessa (tuki, ohjaus ja neuvonta asumisen asioissa + etuuksissa). Asumisneuvonta on myös toteuttanut säännöllistä seuranta, jotta voidaan varmistua asumisen sujuvuudesta silloin, kun sosiaalihuollolle ei ole tarvetta.
 - **Asumisen vaarantuminen tai kriisiytyminen:** Asumisneuvonnasta on tuettu asumisen kriisin kohdanneita henkilöitä akuutin kriisitilanteen ratkeamisen jälkeen erityisesti, mikäli henkilö ei ole enää tarvinnut sosiaalihuollon tukea. Tällaisia kriisitilanteita ovat olleet esimerkiksi vuokravelkaantuminen, häätöuhka, lähisuhdeväkivaltakokemukset ja eroon liittyvä asumisen vaarantuminen. Tällöin asumisneuvonta on voinut esimerkiksi seurata vuokranmaksua tai maksusuunnitelman toteutumista, muista asumisvelvoitteista suoriutumista (esim. asunnon kunnossapito), tukea itsenäisessä asumisessa ja rajojen asettamisessa.
- Suhdeperustainen työote: keskeistä toimijuuden suhteissa rakentuva luonne (Ranta 2020), kokonaisvaltaisuus ja ymmärrys asumisen systeemisydestä sekä turvallisuus perustarpeena

Aikuisten sosiaalipalveluihin sijoittuvat asumisneuvontatehtävät ja työote

- Hankesuunnitelman mukaan sosiaalityöntekijä-sosiaaliohjaaja työparin rekrytoiminen ei onnistunut -> rekrytoitiin virkasuhteinen sosiaaliohjaaja
- Perustehtävänä:
 - toimia työparina muille hankkeen asumisneuvojille silloin, kun tarvitaan sosiaalihuollon tukitoimia ja palvelutarpeen arviointia sekä palvelujen järjestämistä.
 - tavata kirjallisen toimeentulotukikäsittelyn asiakkaita, joilla on toistuvia tai suuria vuokravelkoja tai asunnottomuutta. Arvioida asiakkaan elämäntilannetta ja palvelutarpeita sekä tehdä asiakkaan kanssa yhteistä suunnitelmaa asumisen turvaamiseksi
 - tuoda työyhteisöön asiantuntijuutta asumiseen liittyvissä akuuteissa tilanteissa
- Työotteessa korostettiin monipuolista sosiaalihuollon osaamista ja keinoja tarttua asiakkaan kokonaistilanne huomioiden asumisen ongelmiin. Korostettiin asumisen turvaamisen ja asunnottomuuden vähentämisen ensisijaisuutta ja asumissuunnitelman tekemistä asiakkaan kanssa yhdessä, tämän tilannetta kunnioittaen.

Keskeiset oivallukset ja hämmennykset jaetusta asumisneuvontatehtävästä

- Hankkeen tarkoituksena on ollut kuvitella ja kerätä kokemuksia siitä, mitä asumisneuvonta voi sosiaalihuollon tehtäväkentänkin ulkopuolella olla ja kuinka sen vaikuttavuus voidaan varmistaa
 - Hankkeessa törmättiin kuitenkin usein siihen, kenellä valta tämän määrittelystä on
 - Muiden toimijoiden asettamat odotukset ja muille toimijoille asetetut odotukset tekivät osin toimintaympäristöstä eettisesti kuormittavan
- Asumiseen kilpistyvien sosiaalisten ongelmien ratkaiseminen monitoimijaisesti edellyttää jaetun eetoksen olemassaoloa
- Kohtaamisen paikkojen ja avoimen, moniäänisen vuoropuhelun syntyminen (=jaetun eetoksen kirkastaminen ja sen jatkuva uudelleen määrittely) on asumisneuvontakentän paremman määrittymisen, asumisneuvonnan ammatillisen vahvistumisen ja asumisneuvonnan strategisen sekä toiminnallisen kehittymisen keskeinen edellytys
- Asunnottomuus ja asumisen kriisit ovat vakavia tilanteita, joissa ihmisen hätään on tartuttava nopeasti ja siellä, mihin asiakas löytää
- Tilannetta ei usein voi ratkaista vain yksi ammattilainen, vaan tarvitaan sujuvaa yhteistyörakennetta, jossa tehtävät ja vastuut on määritelty ennalta
- Asumisneuvonnan vaikuttavuudesta tulee huolehtia suunnittelemalla rakenteet ja yhdyspinnalla toimiminen huolella (toimeentulotuki & sote-palvelut & Kela-yhteistyö)
- Työ on vaativaa ja henkisesti kuormittavaa asiantuntijatyötä
- Asumisneuvonta on onnistuessaan mitä toimivin työmuoto asunnottomuuden ehkäisemiseksi

Visio vuoteen 2023 ja eteenpäin

- Asumisneuvonta ei pelkää määrittelyn vaikeutta, ja se voi toimia mukavasti myös sumuisella alueella
- Asumisneuvonta ei määrity tarkkarajaiseksi tuotteeksi, vaan se määrittyy notkeasti kussakin ainutlaatuisessa viitekehyksessä asukkaan tarpeiden mukaisesti
- Toimivaltasuhteista on sovittu riittävän tarkalla tavalla, jotta käytännön yhdessä tekeminen tulee mahdolliseksi
- Asumisneuvonta voidaan viedä lähelle ihmisten arkea ja elinympäristöä, mikä lisää vaikuttavuutta ja madaltaa kynnyksiä avun hakemiselle

KIITOS!

Kysymyksiä, kommentteja, palautetta?